№ 103 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 9 **1899** ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 9 № 103

ՔՍԱՆՍԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նախազգուշութեան պէտքը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Մի համեստ գործչի յիշատակին. Նամակ Ախալքալաքից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Դրամական տագնապը Պարսկաստանում.

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԵԱՆ ՊԷՏՔԸ

«Մշակի» երէկվայ համարում մենք յայտնեցինք, որ նախազգուշական միջոցներ են ձեռք առնված, որպէս զի Սև ծովով Ռուսաստանի ափերը եկող շոգենաւերը նախօրօք ենթարկվեն կ ա ր ա ն տ ի ն ի՝ ժանտախտով հիւանդներին երկրի ներսը չը թոյլ տալու նպատակով: Ինչպէս յայտնի է, ժ ա ն տ ա խ տ ը Եգիպտոսում վարակել է արդէն տասնեակ անձանց և թէև դեռ ընդարձակ կերպով չէ տարածվել, բայց և այնպէս վտանգաւոր դիրք է ստացել: Եգիպտոսից դէպի Կ. Պոլիս եկող նաւերի համար նշանակված են կարանտիններ՝ Կլազօմենի նաւահանգստում, որ գտնվում է Զմիւռնիայից 15 ծովային մղոն հեռու և Բէյրութում: Չը նայելով այդ կարանտիններին՝ Յունաստանը որոշել է Ալեքսանդրիայից եկող նաւերին թոյլ չը տալ կանգնել Պիրէյում, այլ նրանց ընդունել, երբ նրանք վերադառնում կը լինեն Կ. Պոլսից կամ Օդեսայից:

Մենք շատ անգամ առիթ ենք ունեցել խօսելու նախապահպանողական միջոցների անհրաժեշտութեան մասին թէ խոլերայի և թէ ժանտախտի մօտենալու ժամանակ: Այժմ նորից ստիպված ենք հրաւիրել մեր հասարակութեան ուշադրութիւնը այդ կարևոր հանգամանքի վրա: Պէտք է աչքի առաջ ունենալ, որ մեր հասարակութիւնը շատ անգամ լսելով ժանտախտի մօտենալու մասին լուրեր, բայց, բարեբաղդաբար, նրանից ազատ մնալով, սրամադիր է անփոյթ կերպով նայել այդ կատաղի թշնամու շարժումների վրա, հաւատալով, որ նա և այս անգամ չի անցնի դէպի մեր երկիրը: Անկասկած, շատ լաւ կը լինէր, որ այդպէս լինէր և մենք, որ իսկապէս շատ աննախանձելի առողջապահական վիճակի մէջ ենք, չը փորձէինք մեր կուլտուրական թոյլ ոյժը ժանտախտի դէմ: Բայց պէտք չէ միևնոյն ժամանակ մոռանալ, որ նա կարող է երևալ և սկսել իր անխնայ կոտորածները: Այն ժամանակ մեր ուշացած ձեռնարկութիւնները չեն կարող հասցնել և այն օգնութիւնը, որը դեռ մենք կարող էինք ապահովել մեր նախապատրաստական գործունէութեամբ: Թշնամուն հանդիպելու և նրա հետ աջող կռւելու համար պէտք է միշտ պատրաստ լինել բոլոր ոյժով և միջոցներով:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Հազար ու մի գեղեցիկ և տգեղ անուններով զարդարված Բագուն մի անվիճելի յատկութիւն ունի—չափազանց հարուստ է և, ինչպէս վայել է այդ դրութեան, չը գիտէ թէ ինչպէս գործադրէ իր ոսկիները: Անցեալներում «Каспій» լրագիրը հաղորդեց մի շատ սրտառուչ լուր, որ կարող է հիացնել մեր քաղաքների բարեզարդութեան բարեկամներին: Երևի քաղաքակրթական մի բարձր միսսիա կատարելու և մանաւանդ մի չքեղ գթասրտութիւն ցոյց տալու համար, Բագուի քաղաքային վարչութիւնը տեղային Միքայէլեան այգում

սկսեց կառուցանել երկու ամենահարուստ պավիլիօն. մէկը աղաւնիների համար, միւսը —մի զոյգ սիրամարգի համար: Վերջինը, սիրամարգներինը, բաղկացած է երեք բաժանմունքներից և հազար րուբլուց պակաս չի նստի:

Հեռաւոր ապագան, այն երանաւէտ ժամանակը, երբ գթասրտութիւնը իր բոլոր պարտականութիւնները կատարած կը լինի մարդկանց վերաբերմամբ և իր բոլոր խնամքները կը դարձնէ կենդանիների վրա, անշուշտ հերճուանքով կարձանագրէ Բագուի այս չքեղ պավիլիօնների գործը: Բայց թողնենք որ հեռաւոր ապագան անէ ինչ ուզում է: Մինչև այն՝ ժամանակներ շատ կանցնեն, որոնք անհերի աղաղակներ կը բարձրացնեն թէ պէտք է դեռ մարդուն պահպանել, մարդուն օգնութեան հասնել: Բագուն, սակայն, շատ փառաւոր ապացոյցներ է տուել թէ մարդը, այն էլ աղքատ մարդը, նրա համար չունի նոյն իսկ... պղնձի կաթսայի գինը: Այդ բանը հռչակվեց նաւթագործների ժողովում: Բայց մարդկութեան վրա հաւատ ունեցողները կարող են ասել թէ այնտեղ նաւթային հոգիներ էին ժողովված, մինչդեռ Բագուն, փառք Աստուծու, ունի և ոչ-նաւթային հոգիներ. այդպիսիներին պէտք է, ըստ երևոյթին, որոնել քաղաքային վարչութեան մէջ, հասարակութեան ընտրեալների նստարանների վրա: Բայց նայեցէք նոյն «Каспій» լրագրին:

Երեխաների մահացութիւնը մայիս ամսում կատարելապէս ապշեցուցիչ էր. այդ ամսի ընթացքում մեռել են և գերեզմանատներում թաղվել 400-ից աւել երեխաներ, 1 օրից մինչև 5 տարեկան հասակ ունեցողներ: Մահացութիւնը նկատվում է, մեծ մասամբ, աղքատ դասի ընտանիքների մէջ և ստամոքսային ու աղիքային հիւանդութիւններից է առաջանում:

Այսպիսի մի սպանդանոցում է, որ կառուցվում են պալատներ սիրամարգների համար: Ոչ ոքի, նոյն իսկ թաչնային ապարանքների հեղինակների համար գաղտնիք չէ, որ այդ մահաբեր հիւանդութիւնները առաջ են գալիս այն զզուելի ջրից, որ բերվում է Վօլգայի և Կուրի գետաբերաններից և բաժանվում է դժբաղդ ազգաբնակութեան, դժբաղդ—այսինքն աղքատ, որովհետև նաւթաքաղաքի կրեսոսների համար ջրի վատութիւն և նուազութիւն չէ կարող լինել. նրանք, եթէ կամենան, շամպայնի գետեր կը հոսեցնեն իրանց բակերում, որոնք այնքան խնամքով բաժանված և պաշտպանված են հասարակ մահ ունեցողների շրջանից և աղտեղութիւնից: Եւ այդ դրութիւնը երէկ չէր, որ երևան եկաւ. նա գոյութիւն ունէր տարիներից ի վեր: Դեռ տասը տարի առաջ բագուցին հանդիպելով ձեզ, ժպտուն դէմքով կասէր թէ ջուր են բերում: Այժմ էլ մի և նոյնն է և, երևի, այսուհետև երկար ժամանակ էլ հանդիպողը կը լսէ նոյն կախարդական «ջուր» խօսքը, որ այնպիսի ժպիտ է պատճառում: Եւ ինչ: Միթէ ամեն մի ամսում 400 մանուկներ պիտի կոտորվեն, որպէս զի քաղաքի հայրերը իրանց յանցանքը քաւեն թաչնասիրութեամբ: Դեռ մայիսն էր, մի համեմատաբար հով ամիս, որ այդպիսի զումար ընծայեց Բագուի «բարերարներին»: Վաղը, երբ կը գան յուլիսը, օգոստոսը, Բագուի գերեզմանատները աւելի մեծ թւով մայրերի հեծեծանքներից կաղմվեն: Իսկ այն ժամանակ քաղաքային գործերի վարիչները, երևի, զբաղված կը լինեն այն ծրագրով, թէ պէտք է ազատել Բագուի սևացած ծոերին գործարանների մուխից, կառուցանելով նրանց համար երեքյարկանի փառաւոր պալատներ քաղաքի ամենալաւ տեղում: Հազար րուբլիանոց բնակարան երկու հատ սիրամարգների համար և 400 փոքրիկ դագաղներ հողի տակ: Ո՞ւր է այն մ ա ր դ ը, որ թւաբանական ամենապարզ գործողութեան միջոցով հաշւեցնէր ձայնաւորներին, թէ այն հազար րուբլիներով քանի խեղճ երեխաներ կարելի էր դարձնել գերեզմանատան ճանապարհից և դնել իրանց մայրերի գրկում...

*

Դնենք ամարդութեան այս զզուելի տեսարանի առաջ մի հակապատկեր: «Самарская Газета» լրագիրը հաղորդում է, որ Մենզելինսկում մայիսի 17-ին թաղեցին ուսանող Ստեցկեվիչին: Ո՞վ էր դա:

Տեղական զեմստվօն հրաւիրել էր Ստեցկեվիչին կռւելու սովատանջ գաւառում տարածված համաճարակ տիֆի և լնդացաւի դէմ: Նա վարակվեց մի գիւղում, ուր զարհուրելի կերպով բռնացած է տիֆը: Մինչև գերեզմանատուն հանգուցեալին ճանապարհ դրեց ինտելիգենցիայի մի խումբ, բաղկացած տեղացիներից և եկուոր ուսանողներից:

Ի՞նչ կը լինէր մարդկութեան դրութիւնը, եթէ բագուցի թաչնասէրների նման սրտերի մի միապաղաղ ծով ներկայացնէր աշխարհը և չը լինէին ուսանող Ստեցկեվիչների նման հազուագիւտ անհատներ, որոնք այդպիսի մահ ընդունել գիտեն: Համեստ, անյայտ մարդիկ են դրանք. բայց մի և նոյն ժամանակ, դրանք են այն հսկայ սիւները, որոնց վրա պահվում է մի ամբողջ աշխարհ—մարդկայնութիւնը:

ՄԻ ՀԱՄԵՍՏ ԳՈՐԾԻՉԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սարգիս Միրզայեանի մահուամբ, որ տեղի է ունեցել Էջմիածնում, վերջերս վաղաժամ գերեզման իջաւ իր շրջանի, իր ասպարէզի համար մի պիտանի, մի անփոխարինելի ոյժ, իսկ ժամանակակից կուլտուրական գործողների շարքերից կորաւ մի ազնիւ և գործունեայ երիտասարդ:

Այն ժամանակ, երբ վերածնութեան ոգին զարհուրելի պայմանների յաղթելով կարողացաւ մուտ գործել Էջմիածին, վերանորոգութիւնը և բարեփոխութիւնը սկսվեց նրա բոլոր հաստատութիւնների մէջ,—մի փայլուն վայրկեան, որը սխալ հաշիւներով ինքն իր համար գերեզման նախապատրաստեց,—Սարգիս Միրզայեան հրաւիրվեց Սինօդի կողմից իբրև մասնագէտ գինեգործ՝ կանոնաւոր գինեգործութիւն և այգեգործութիւն հաստատելու Աթոռի տնտեսութեան մէջ: Տարին չէր լրացել, որ նրա գործունէութիւնը ընդհանուր ուշադրութեան առարկայ դարձաւ: Նրա պատրաստած գինին, դեռ տարին չը լրացած՝ սկսեց մրցել Կախեթի գինու հետ: Ստանձնելով իր պաշտօնը, Միրզայեան գտաւ իրան յանձնած ճիւղերի մէջ այնպիսի աւեր դրութիւն, որ սովորական էներգիայի տէր մարդը առանց տատանվելու յետ կը կանգնէր, ևս առաւել որ նիւթական կողմից, շնորհիւ աննպաստ պայմանագրին, կամ աւելի ճիշդը, շնորհիւ Սինօդի վերաբերման դէպի իր ստորագրած պայմանը, նա ուղղակի անելանելի վիճակի մէջ ընկաւ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Նամակ Թեհրանից)

II

Մենք տեսանք, որ Պարսկաստանի ամենամեծ թշուառութիւնը և բոլոր չարիքների աղբիւրը վարձակալական սիստեմն է: Ահա այդ սիստեմը, որը, ինչպէս յիշեցինք, գովաբանվում է մի քանի տեղացին ֆինանսիստներից, գործադրվեց Նասրէդդին Շահի ժամանակ և փողերանոցի վերաբերմամբ: Դրամահատութիւնը, այսինքն ոսկուց, արծաթից և պղնձից դրամ պատրաստելը, նոյնպէս վարձով տրվեց. փողերանոցը, կամ ինչպէս պարսիկներն են ասում՝ զ ե ր ր ա բ խ ա ն է ն, որը, նախկին շահերի ժամանակ, արքունի, պետական մի հաստատութիւն էր, վարձով տրվեց մի մասնաւոր անձի, մի վաճառականի, Հաջի-Մամադ-Հասան անունով, որը դարձաւ Պարսկաստանի չար ասողը և մի քանի տարուց յետոյ պարսկական կրեսոսը Ամին-ուլ-Զարբ տիտղոսով: Խորամանկ և ուշիմ հաջին լաւ ըմբռնել էր, թէ ինչ ահագին օգուտներ կարելի է ստանալ այդ գործից. նա խնդրագիր էր ներկայացրել Շահին, թէ փոխանակ որ «աշխարհի ապօթարանը» (այսինքն Շահը) տարեկան ահագին գումարներ ծախսի պաշտօնեաներ պահելու, ահագին նեղութիւններ քաշի դրամ կտրել տալու, աւելի լաւ չի լինի, որ փողերանոցը յանձնվի իրան. ինքն, ինչքան դրամ է հարկաւոր կառավարութեան, պատրաստել կը տայ, ինքն ոսկի և արծաթ բերել կը տայ օտար երկիրներից և տարեկան Շահին էլ մի քանի հազար թուման փող կը տայ, իբրև փողերանոցի վարձագին: Շահը, ի հարկէ, ուրախութեամբ յօժարեց և վարձագինը, որ սկզբում 2000 թուման էր, հետզհետէ բարձրացրեց մինչև 20,000 թուման: Հաջին, ի հարկէ, ուրախութեամբ վճարում էր 20,000 թումանը տարեկան, որովհետև միլլիօններ էր տեղում այդ գործողութիւնից, իսկ Շահը նոյնպէս ուրախ էր, որովհետև, առանց մի կոպէկ ծախսելու, դեռ տարեկան 20,000 թուման զուտ արդիւնք էր ստանում: Առաջ, երբ դրամահատութիւնը ինքն գանձարանն էր կատարում, այսպէս էր լինում. Եւրոպայից, գլխաւորապէս Գերմանիայից և Ռուսաստանից գնում էին ձուլածոյ արծաթ և ոսկի և կտրում էին ղրան կամ էշրաֆի, բայց այնպիսի համեմատութեամբ, որ ղրանի մէջ պղնձի խառնուրդը լինի միայն 5%:

Երբ դրամահատութիւնը անցաւ հաջու ձեռքը, նա 1) այդ խառնուրդը հասցրեց 10—15% և, ինչպէս ասում են, մինչև անգամ 20%-ի. 2) ձուլածոյ արծաթը նա, իբրև վաճառական, աւելի էժան էր գնում Եւրոպայում: Եւ այդպէս, հաջին, դիցուք օրեկան յանձնում էր կառավարութեան 1000 թուման. նա ստանում էր գանձարանից կամ կառավարութիւնից փոխարէնը 1000 թուման ոսկի, իսկ այդ 1000 թումանը, եթէ ի նկատի ունենանք նրա գործ դրած արծաթը, նրան նստում էր հազիւ 700 թուման ոսկի: Եւ կարող էք երևակայել թէ Հաջի-Մամադ-Հասանը ինչ հսկայական օգուտներ էր քաղում. մանաւանդ անհամար օգուտներ դիզեց նա պղնձի կամ սև փողից. նա սկսեց ահագին քանակութեամբ սև փող կամ շահիներ կտրել. պղնձի լիտրը գնում էր 6 ղըռանով, իսկ այդ լիտրը վերածելով սև փողի և հրապարակ հանելով, ծախսում էր 36 ղռանով և ողողելով երկիրը սև փողով, նա փոխարէնը հաւաքում էր արծաթ ղրան փողը, իսկ արծաթ ղրանն էլ վերածում էր ոսկու: Քսան տարվայ ընթացքում հաջին միլլիօններ դիզեց, և, այսօր, ինչպէս ընդունված է ասել, նա Շահից հարիւրապատիկ և հազարապատիկ հարուստ է և նրա քրուրներին (քրուրը ½ միլլիօն է) հաշիւ և համար չը կայ: Երևակայեցէք թէ ինչ պէտք է լինի հաջու հարստութիւնը, երբ ամեն տարի նա միայն 100,000 թուման փող բաշխում էր սէյիդներին, մոլլաներին և աղքատներին, իբրև բարեպաշտ մուսուլման կատարելով Ղուրանի և Շէրիաթի պահանջը, որ պատուիրում է ուղղափառներին տասանորդ տալ իրանց եկամուտից հոգևորականութեան և աղքատներին: Ես քանիցս առիթ եմ ունեցել տեսնելու կրեսոս հաջուն. իր հագուստով, նիստ ու կացով նա ոչնչով չէր տարբերվում փողոցի ամենահասարակ վաճառականից. նրա բերանից շարունակ լըսվում էին՝ «ես մի աղքատ մարդ եմ», «ես մի խեղճ վաճառական եմ» խօսքերը. մի շահու կամ մի ղրանի համար ժամերով սակարկութիւն կանէր յաճախորդի հետ:

Այժմ հաջին չը կայ. նա մեռել է, նրա տեղն անցել է որդին, որ շարունակում է հօր քըրուրների վրա քըրուրներ աւելացնել: Հաջու մահը մի քիչ տրագիկական եղաւ. Նասրէդդին Շահի մահից յետոյ, երբ գահը բարձրացաւ Մուզաֆֆէրէդդինը, հաջու թշնամիները մեղադրեցին նրան նոր Շահի առաջ, թէ արծաթի հետ պղինձ խառնելով, ահագին վնասներ է տուել գանձարանին: Շահը հրամայեց պահանջել հաջուց գողացածը, բայց որովհետև ոչ ոք չը գիտէր, թէ հաջին ինչքան է գողացել, կարծեցին, թէ հաջուն բոլորովին կործանած կը լինեն, եթէ նրանից մի միլլիօն կամ 2 քըրուր թուման պահանջեն: Հաջին կանչվեց Շահնշահի առաջ, վէզիրների և մուստօֆիների ժողովը.

Պայմանագիրը ստորագրելու ժամանակ Սինօդը խոստացաւ վանքի բոլոր այգիները կապալներից ազատել և Նրան յանձնել, իսկ յետոյ նոյն իսկ փորձ անգամ չարեց այդ ուղղութեամբ։ Այգիները մնացին հին դրութեան մէջ երկարամեայ պայմանագրերով կապալառուների հարստահարութեան մատնված, ի հարկէ, անլուր էժան գներով։

Մնում էր միայն մի այգի, հռչակաւոր «Ղրի» այգին։ Այդ լայնատարած, գեղեցկատեսիլ այգին այդ ժամանակ չատ վատ վիճակի մէջ էր գտնվում։ Բաղկացած լինելով 17 դեսեատինից, նա տալիս էր նոյնքան խաղողի հունձ, որքան գիւղական մի դեսեատինանոց այգին, կլանելով 17 դեսեատինի ծախս։ Իսկ Միրզոյեան, ընտանիքի տէր լինելով, ըստ պայմանագրի պիտի ապրէր առանց ռոճկի, վանքի այգիների որոշ տոկոսներով միայն։ Մի նոր գործում, երբ հրապարակ պիտի գար մի այնպիսի անունը կորած գինի, ինչպիսին է Երևանեան նահանգի գինին, ինչ օգուտ կարող էր սպասվել սկզբներում, որ այդ օգուտի տոկոսով կարողանար ապրել ընտանիքատէր կառավարիչը։ Հէնց պաշտօն ստանձնած օրից պարզվեց իրան համար, որ անձեռնտու պայմանով է կապվել Սինօդի հետ և որ ծանր, անսպասելի զրկանքներ է սպասում Նրան, բայց սաստիկ սիրելով իր գործը, տոգորված գաղափարով—օրինակելի տնտեսութիւն մտցնել վանքի այգեգործութեան և գինեգործութեան մէջ, որոնք իրանց ծաւալի չնորհիւ բարերար ազդեցութիւն կարող են ունենալ չրջակայ ազգաբնակութեան վրա, նա յանձն առաւ իր խաչը։ Եւ իրօք, այդ խաչ էր։ Նոյն իսկ ի հաշիւ Նրա ապագայ ստանալիքի, չատ դժուարութեամբ էր վանքը Նրա անունով փող տալիս։ Չը նայելով այդ ամենին, նա իրան միայն յատուկ եռանդով սկսեց իր գործունէութիւնը, որը Էջմիածնի վանքի տնտեսութեան մռայլ պատմութեան մէջ միշտ յիշատակելի և անմոռանալի կը մնայ։ Նա ձեռնարկեց հիմնովին, արմատօրէն բարեփոխել իրան յանձնած ճիւղը։ Կարճատև ժամանակից յետոյ գինու բոլոր անօթները փոխեց տակառի, հանելով գործածութիւնից հին կարասները։ Մի և նոյն ժամանակ բերել տուեց մրգելու մեքենաներ, մինչդեռ առաջ խաղողը ըստ հին սովորութեան ոտներով էին մրզում։ Աւելի խոր նայելով գործին, հակառակ մեր գիւղատնտեսների սահմանափակ մեծամասնութեան, որոնք տեղական բերքերի տեսակները համարում են անձեռնմխելի, ճակատագրական, Միրզոյեան, Երևանեան նահանգի գինու ստոր յատկութեան պատճառը համարում էր ոչ թէ պատրաստելու եղանակը միայն, այլ նոյնպէս խաղողների ստոր յատկութիւնները։ Դրանցից ամենատարածվածը—յայտնի «խարջու» անուանված տեսակը համարում էր Երևանեան նահանգի գինու ստոր յատկութեան պատճառ։ Այդ համոզմամբ նա բերել տուեց 15 հազար վազ լաֆիտի․ ստերնի և այլն Ղրիմից, Մեծ Իշխանի այգուց, ուր ինքը ծառայել էր իբրև մասնագէտ գինեգործ։ Նա այդ վազերից տնկեց մի դեսեատին վերև յիշված Ղրի այգում, և նա մտածում էր այդ վազերը բանելուց յետոյ հետևեալ տարին չարունակել Նրանց տարածումը այդ այգում և ապա վանքի միւս այգիներում։

Վազեր տնկելու ժամանակ մի նորութիւն ևս փորձեց․ աչքի առաջ ունենալով նահանգի ջրի սակաւութիւնը և միւս կողմից այն հանգամանքը, որ տեղական հողի խոնաւ չերտերը այնքան էլ հեռու չեն Նրա մակերևոյթից, նա փորձեց վազերը, տեղական սովորութեան հակառակ, չատ խոր թաղել, վազի ապագայ բնական խոնաւ չերտերի հետ կապելու նպատակով։ Փորձը պսակվեց աջողութեամբ, վազերը բռնեցին։ Չը նայելով տեղական խաղողի աննպաստ յատկութիւններին, նոյն բնական ճնչող պայմանների մէջ աջողեցրեց Երևանի նահանգի համար անծանօթ երևոյթ—գ ի ն ո ւ տ ե ս ա կ ն ե ր։ Միւս կողմից աչքի առաջ ունենալով ալկոհոլի մեծ քանակութիւն այդ գինու մէջ, առայժմ նա ամենաձեռնտուն համարում էր Նրանից կօնեակ պատրաստելը։ Այդ դիտաւորութեամբ նա բերել տուեց Պարիզից կօնեակ պատրաստելու մեքենայ վանքի գինեգործութեան համար։ Բայց մինչդեռ նա կրկնակի յոյսերով ապագայի վերաբերմամբ, զբաղված իր ծրագիրներով և ըստ հնարաւորութեան Նրանց իրագործելով, ինչպէս միւս գործիչները մայր-աթոռի միւս հաստատութիւնների մէջ, վրա հասաւ նոր չրջանը…

Սկսեցին այն բանից, որ Նրան արգելեցին կօնեակ քաշել, համարելով այդ, կարող էք երևակայել, վանքի համար անյարմար․ մինչդեռ նոյն վանքը ամեն տարի առանց բացառութեան արաղ է քաշում իր գինու մնացորդներից։ Միրզոյեան բացատրեց, որ կօնեակը արգելելուց յետոյ ստեղծվում է այնպիսի դրութիւն, որ ինքը հնարաւորութիւն չունի ապրելու։ Սինօդը չընդունեց Նրա առաջարկութիւնը, իսկ ուրիչ ոչ ոք էլ չը փորձեց Նրան պահել։ Միրզոյեան համարվեց աւելորդ,—ոչ միայն ինքը, այլ և իր արուեստը, որովհետև Նրա տեղ ուրիչ մէկին չը դրին։ Այս դէպքում ևս վանքի ճակատագիրը արաւ իրանը։

Տնտեսական այս ճիւղի մէջ ևս վերածնութեան ծիլերը չը թողեցին աճել, խեղդեցին, քանի որ չէին հաստատվել արմատները։ Միրզոյեանի բերել տուած մեքենան փտում է այժմ ժանգից վանքի մի անկիւնում, ինչպէս Աֆրիկեանի, Գեօզալեանի բերել տուած գիւղատնտեսական գործիքները վանքի ագարակում։ Միաբանութիւնը վայելում է Նրա պատրաստած գինու (այժմ հինգ տարեկան) մնացորդները, առանց մտածելու ապագայի մասին, թէկուզ անձնական բարեկեցութեան համար։ «Ղրի» այգին իր նախկին վիճակին երևի արդէն հասել է, իսկ մրգելու մեքենաները, տակառները անչուչտ այժմ բաւականաչափ փտած կը լինեն։ Ոչ մի ձեռք Նրանց չի նորոգի։

Ստիպված թողնելով իր ծառայութիւնը վանքում, նա չը կարողացաւ հանգիստ գտնել ուրիչ զբաղմունքների մէջ։ Սիրած արուեստը ձգում էր Նրան։ Վերջերս նա սկսել էր սեփական գինեգործութիւն փոքր ծաւալով։ Բայց ինչ նչանակութիւն ունէր Միրզոյեանի համար գինեգործութիւն առանց Նրա հիմքի—վազաբուծութեան։ Իսկ Նրա բնաւորութեան մէջ սպեկուլեանտի մի գիծ անգամ չը կար։ Նա իսկական արուեստագէտ էր։ Բայց Նրան երկար ապրել չէր վիճակված։ Սեփական գործի հէնց սկզբներում վրա հասաւ մահը և վերջ դրեց Նրա բազմաչխատ և բազմաչարչար կեանքին նոյն Վաղարչապատում, նոյն Էջմիածնի մօտ։

Միրզոյեան աւարտած էր ճեմարանի սեմինարիական բաժինը, յետոյ Ումանի գիւղատնտեսական և Ղրիմի Նիկիտեան գիւղատնտեսական դպրոցները՝ իբրև աչքի ընկնող ուսանողներից մէկը, և ապա մի քանի տարի պաշտօն էր վարել Մեծ Իչխան Կօնստանդին Նիկօլաեվիչի գինեգործական տնտեսութեան մէջ Ղրիմում։ Նա կոչված էր աչքի ընկնող և բարերար ազդեցութիւն ունենալու տնտեսական կեանքի մի լայն և կարևոր չրջանում, իսկ չատ հայ գործիչների նման գերեզման տարաւ իր լաւագոյն փափագները և յոյսերը իր ընտրած ասպարիզի վերաբերմամբ։

Ց. Սաղաթէլեան

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

Յունիսի 4-ին

Մայիսի 29-ին տեղական թատերասէրների բեմի վրա պ. Ց. Կարինեան, որը, ինչպէս երեւում էր աֆիչայից, հայ դերասանական խմբի դերասան է, Ներկայացրեց «Ոճրագործի ընտանիքը» յայտնի պիէսը։ Ճշմարիտն ասած՝ մենք նախապաշարմունքով մտանք դահլիճը, բայց տպաւորութիւնը բաւարար էր։ Պ. Կարինեան Կօրրադօի ծանր և պատասխանատու դերը, ընդհանրապէս, չը փչացրեց։ Սիրողները նոյնպէս բաւարար էին, մանաւանդ տ.տ. Շ. Դարբինեան և Դ. Քանանեան։ Այդ պիէսից յետոյ պ. Կարինեան կատարեց Գօգօլի «Խելագարի յիշատակարանը», որ նոյնպէս բաւարար անցաւ։ Բայց այդ բաւարար տպաւորութիւնը պ. Կարինեան վերջը փչացրեց, անպատրաստ կերպով բեմ հանելով իր թխած մի անհամ բանը, որ չը գիտենք էլ, թէ ինչ վերնագիր ունի, որովհետև ոչ գրված է, ոչ էլ յայտարարված էր աֆիչայում։ Նրա պատկերացրած կոյր աչուղը ոչ մի առնչութիւն չունի հայ աչուղի հետ, որ դեռ ևս պատկառելի դեր է խաղում հայ կեանքում, ոչ էլ կոյրին ծաղրելը կապ ունի գեղարուեստի հետ… մենք համոզված ենք, որ պ. Կարինեան չէր վստահանայ այդպիսի բան անելու, եթէ մի փոքր գաղափար ունենար գաւառական հասարակութեան ճաչակի և պահանջների մասին։

Այդ դեռ ոչինչ։ Այսօր պ. Կարինեան՝ «Ոճրագործի ընտանիքը» պիէսի դերակատար սիրողների հետ՝ ճանապարհ ընկաւ մեր գաւառի Կարզախ գիւղը՝ ներկայացնելու… հէնց այդ պիէսը։ Մենք դեռ ոչինչ չունենք, երբ Ախալքալաքում ներկայացնում են «Ոճրագործի ընտանիքի» պիէսի նման պիէսներ, որովհետև ամբողջ քաղաքում կը գտնվեն մի քանի տասնեակ անհատներ, որոնք կը հասկանան դրանց գաղափարն ու հոգեբանութիւնը, բայց «Ոճրագործի ընտանիքը» ներկայացնել մի այնպիսի գիւղում, ուր ոչ մի ներկայացում դեռ չէ եղել, դա առնուազը «արջի ծառայութիւն» է հայ բեմի վերաբերմամբ։ Չը լինի թէ մեր դերասանը կարծում է, թէ Կարզախ գիւղն էլ Վլադիկավկազն է կամ Եկատերինօդարը, ուր նա երկար ժամանակ ներկայացումներ է տուել։ Մենք կարծում ենք, որ տեղը, ժամանակը և հանգամանքը կարևոր նչանակութիւն ունեն և պէտք է ժողովրդին ճանաչել ու յարմարվել Նրա հասկացողութեանը։ Միթէ կարելի է օրօրոցի մանկանը բ ա ս տ ու ր մ ա կամ գ ո մ է չ ի մ ս ո վ կ ո ր կ ո տ տալ։ Մենք դերասանի վրա նայում ենք, իբրև բարձր կոչում և մտաւոր-բարոյական լուրջ պատրաստութիւն ունեցող հասարակական գործիչի վրա և իրաւունք ունենք պահանջելու, որ նա լուրջ վերաբերվի կրթական վեհ գործին, ճիշդ գաղափար տայ ժողովրդին թատրոնի մասին. հակառակ դէպքում՝ եթէ անմարսելի բաներ ներկայացնէ, գիւղական ժողովրդի մտաւոր-բարոյական մարսողութիւնը կը խանգարվի, և նա կը կարծէ, թէ այդ թատրոն ասած բանը նոյն վաղածանօթ դ ա ր ա գ ե օ զ ն է։

Թող մեր հեղինակներն ու գրչասէրները գիւղական կեանքից վերցրած թատրօնական պատկերներ տան. թող Նրանք պատկերացնեն հաղարագլխեան վաչխառութիւնը, Նրան նպաստող պայմանները և առաջն առնելու հնարները, տգիտութիւնը, ընդհանրապէս, և տգէտ քահանաներին, աբլակատ-գրագիրներին, գիւղական կաչառակեր պաչտօնեաներին, եկեղեցիները կողոպտող երէցփոխներին, բռնի ամուսնութիւնները, արբեցողութիւնը, ընտանեկան կեանքի անմաքրութիւնը, հակառողջական պայմանները, նախապաշարմունքները և Նրանցից առաջացած չարիքները և այլ գիւղական արհաւիրքները, որոնք մեր գիւղացու տնտեսական և բարոյական անկման պատճառներն են. թող Նրանք գաղափար տան լուսաւորված երկրների գիւղացիների կեանքի մասին։ Իսկ մեր դերասաններն ու գաւառական թատրոնասէրները՝ զինված այդ ժողովրդական պիէսներով և բաւականանալով լոկ ճանապարհածախսով ու համեստ ապրուստով, թող երբեմն ցրվեն գիւղերը և ժողովրդական ներկայացումներ տան։ Այն ժամանակ կը լայնանայ մեր գիւղացու աչխարհայեցողութիւնը և կը յեղափոխվի Նրա օ դ ա յ ի կեանքը, ուր վեց—եօթ ամիս փակված՝ նա միայն առասպելներ է լսում, բամբասում կամ թուղթ խաղում, օղի խմում և ն ա ր գ ի լ է ծխում… Ի հարկէ, եթէ ժողովրդին դպրոց, գիրք կամ թատրօնական խելացի ներկայացումներ և այլն չը տաք, նա օր-օրի վրա աւելի կը բթանայ և կը դառնայ կամ զոհ՝ իր բութ անտարբերութեան, կամ բարբարոս վաչխառու և այլն, և մեր կեանքը չարունակ յետ ու յետ կը գնայ։

Սալլումեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Լօնդօն, յունիսի 1-ին

Յոյս ունեմ, որ «Մչակի» առաջիկայ համարներից մէկում տեղ կը տաք փոքրիկ նամակիս։

Շէքսպիրի ծննդավայր Ստրադֆորդ Շպօն-Ավօնում կայ մի մատենադարան, ուր գտնվում են մեծ դրամատուրգի գրուածքներին վերաբերեալ բոլոր գրքերը։ Կան նոյնպէս Նրա հեղինակութիւնների թարգմանութիւնները. օրինակ, տեսայ ռուսերէն, վրացերէն, արաբերէն և այլն, բայց, ցաւալի բան, հայերէն և ոչ մի օրինակ։ Մինչդեռ մենք ունենք, բացի թարգմանութիւններից, նաև քննադատութիւն (Պ. Աղամեանի «Համլէթ»)։

Վստահ եմ, որ Հրատարակչական ընկերութիւնը չի վլանայ ուղարկել մի մի օրինակ իր հրատարակած օրինակներից այս հասցէով.—W. S. Brassington, The Librarian. Shakespeare Memorial Library, Stradford-upon-avon, England.

Դերասան Աբէլեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Նոր-Նախիջևան, յունիսի 1-ին

Լազարեան ճեմարանի հանգուցեալ վերատեսուչ Գ. Քանանեանի ամուսնուց, տիկին Վառվառէ Քանանեանից ստացանք հարիւր ռուբլի և հետևեալ նամակը. «Կարդալով «Մչակի» 83 համարում ձեր կոչը դէպի հայ հասարակութիւնը ազգային բանաստեղծ Գամառ-Քաթիպային արձան կանգնելու համար և պարտք համարելով

երբ Նրան յայտնեցին հրամանը, հաջին աչքերը երկինք բարձրացրեց, ալլահ, ալլահ չչնջաց և դառնալով մեծադումար ատեանին, գոռաց. «Մարդիկ, գժվել էք, ինչ է. երևի դուք ամենևին գաղափար չունէք, թէ ինչ է երկու քրորուր թումանը. ձեր աչքով տեսել էք այդքան փող. միթէ հնարաւոր է, որ աչխարհումս մի մարդ այդքան փող ունենայ. ես ինչ եմ, ինչ մարդ եմ, որ այդքան փող ունենամ։» Ատեանը համոզվեց. պահանջը իջեցրեց մինչև 600,000 թուման, բայց հաջին անդրդուելի մնաց. «չունեմ, չունեմ, ես մի խեղճ վաճառական եմ»—կրկնում էր չարունակ։ Նրան բանտարկեցին որդու հետ և սկսեցին գործադրել պարսկական տանջանքը—անքուն թողնել, սառոյցի վրա պառկեցնել ձմեռը. ծերունին տանում էր ցաւերը և չարունակ աղաղակում. «ոչինչ չունեմ», բայց երիտասարդ որդին, որ լաւ գիտէր, թէ իրանց տան նկուղներում, թագստեայ խորչերում ոչ թէ երկու, այլ հարիւրաւոր քրորուրներ կան, չը կամեցաւ տանջվել և հօրից ծածուկ յայտնեց, որ պատրաստ է տալ 600,000 թումանը. իսկոյն Նրան ուղարկում են իրանց տունը մի քանի պաչտօնեաների հետ, որոնց հաջու որդին յանձնում է պահանջված 600,000 թումանը։ Եւ ահա յանկարծ հաջուն կանչում են ատեան և յայտնում, որ ազատ է. «Մեծ է Ալլահը և Նրա մարգարէն»—ասում է հաջին. տեսաք, վերջապէս համոզվեցիք, որ ես խեղճ մարդ եմ և ոչինչ չունեմ։» Պալատականները ծիծաղում են. հաջին ուրախ-ուրախ տուն է վազում, բայց, ով անէծք, երբ իմանում է որ իր պատուական քսակները հանվել են գաղտնարանից, քիչ է մնում կսկծից տեղն ու տեղը հոգին աւանդէ։ Եւ դրանից յետոյ չուտով հաջին մեռնում է, երևի կսկծից։ Որդին ոչ միայն վերահաստատվում է հօր պաչտօնի մէջ, այլ և այսօր Պարսկաստանի ամենաազդեցիկ և հարուստ մարդն է։

Այսպէս, ուրեմն, չնորհիւ հաջի Մամադ Հասանի վարձակալութեան և Նրա գործ դրած ճարպիկ ու խարդախ միջոցների, արծաթ փողի գինը չափազանց ընկաւ, մանաւանդ, որ երկիրը ամբողջապէս ողողվեց սև կամ պղնձի դրամով. այդ պղնձի դրամը հաջին ծախել է Պարսկաստանին լիտրը 36 ղռանով, իսկ այսօր նոյն դրամը լիտրը ծախվում է հազիւ 10 ղռանով։

Սակայն արծաթ դրամի սոսկալի անկման պատճառը, ի հարկէ, միակ հաջին և փողերանոցը վարձով տալը չէ. կայ և մի այլ ընդհանուր պատճառ, նոյնը, ինչ որ նոյնպէս Սպանիայի և Իտալիայի ֆինանսական քայքայման աւիթ դարձաւ։ Յայտնի է, որ վերջին տասնեակ տարիների ընթացքում, արծաթ մետաղը չափազանց էժանացաւ Ամերիկայում և այլ տեղերում, մեծ թւով արծաթի հանքեր գտնելու պատճառով։ Տասն տարի առաջ արծաթի մըսխալը եթէ ծախվում էր 40 կոպէկով, այսօր ծախվում է 23 կոպէկով։ Ամեն մի ապրանք աւելի թանգ է, որքան աւելի նա հազուագիւտ է. իսկ երբ առատ է, Նրա գինը առատութեան համեմատութեամբ ընկնում է։ Այդ պատճառով այն երկիրները և պետութիւնները, որոնց դրամական միութիւնը կամ չափը ոսկու վրա չէ հիմնված և դասաւորված, այլ միայն արծաթի վրա, անխուսափելի կերպով պէտք է սնանկանային, երբ արծաթի գինը ընկնէր։ Այսպէս էլ պատահեց. Իտալիան, Սպանիան, Պարսկաստանը, Թիւրքիան, որոնց դրամական միութիւնը կամ չափը արծաթի վրա է հիմնված, պէտք է քայքայվէին, երբ համաչխարհային վաճառանոցում ընկաւ արծաթի գինը։ Այլ բան է, եթէ երկրի դրամական միութիւնը կամ չափը հիմնված լինի ոսկու վրա, մի մետալի, որի գինը հետզհետէ աւելի բարձրանում է։ Այդպէս, օրինակ, Ռուսաստանը, Ֆրանսիան, Անգլիան վախենալու ոչինչ չունեն արծաթի գնի ընկնելուց, որովհետև Նրանց հիմնական դրամը ոսկի է և ոչ արծաթ։ Ռուսաստանում, ամեն տեղ, ուր 5 արծաթ կամ թղթադրամ ռուբլի ներկայացնէք, ձեզ իսկոյն կը տան 5 ռուբլիանոց ոսկի. ներկայացրէք մի միլիոն ռուբլի արծաթ կամ թղթադրամ, Նրա արժէքը դարձեալ իսկոյն կը ստանաք ոսկէ դրամով։ Սակայն եթէ այսօր հաւաքենք Պարսկաստանում չրջանառութեան հանված արծաթ դրամի կամ ղռանի մի հարիւրերորդ մասը և ներկայացնենք կառավարութեան, նա չէ կարող Նրա արժէքը ոսկի դրամով վճարել, որովհետև Նրա հիմնական դրամը ոսկի չէ, որովհետև նա ոսկի չունի։ Այդ է պատճառը, որ ռուսաց ռուբլին օրէցօր բարձրանում է, իսկ պարսկական ղռանը ընկնում։ Առաջ, ինչպէս տեսանք, պարսկական մի թուման կամ 10 ղռան տալով դուք ստանում էիք 3 ռ. 40—50 կոպէկ, այսօր ստանում էք միայն 1 ռ. 80 կ., իսկ չուտով, կը ստանաք միայն 1 ռ. 50 կոպէկ, որովհետև այժմ, մանաւանդ Մուզաֆֆէրէդդին Շահի գահակալութիւնից յետոյ, ոսկու հոտն անգամ վերացել է Պարսկաստանից։ Դեռ 10—15 տարի առաջ, Պարսկաստանում չրջանառութեան մէջ գտնվում էր բաւական մեծ քանակութեամբ ոսկի դրամ—էչրաֆի, իսկ Նասրէդդին Շահի գանձարանում պահվում էր նոյնպէս ոսկու մեծ քանակութիւն, բայց այժմ Նրանք չը կան, անհետացան։

Հ. Առաքելեանց

...երբև հայ կին մասնակցել այս գործի մէջ, ուղարկում եմ Ներփակեալ հարիւր րուբլի, որը բարեհաճեցէք ընդունել և միացնել ձեր ժողոված գումարի հետ»:

Առ 27 մայիսի կար մեզ մօտ 1825 ր. 25 կ.: Այժմ ամբողջ գումարը առ 1 յունիսի կը լինի 1925 ր. 25 կ.: Խնդրում ենք բանաստեղծի յիշատակը յարգողներից չտապել ուղարկել մեզ իրանց լուման՝ Нахичевань на Дону, Григорію Чалхушьяну:

Գր. Չալխուշեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Кавказъ» լրագրի ստացած տեղեկութիւններից երևում է, որ Կովկասեան կառավարչապետը նոր ընդարձակ լիազորութիւններ է ստացել քաղաքային ինքնավարութեան օրգանների վրա հսկելու համար: Այդ լիազորութիւնները սահմանված են ժամանակաւոր կանոններով, մինչև որ օրէնսդրական կերպով կը վերաքննվեն քաղաքային ինքնավարութեան վերաբերեալ կանոնադրութեան մի քանի յօդուածները: Նոյն տեղեկութիւնը գտնում ենք այժմ հաստատված օրէնքների ժողովածուի մէջ, որտեղ հրատարակված է լիազորութիւնների բովանդակութիւնը:

—

Անդրկովկասեան երկաթուղու ծառայողներին պաշտօնական շրջաբերականով յայտարարված է, որ առաջիկայ 1900 թուի յունվարի 1-ից այն ծառայողները, որոնք չը գիտեն ռուսերէն լեզուն, կարձակվեն պաշտօնից:

—

Մեզ հաղորդում են, որ երկրագործութեան մինիստրի կովկասեան լիազորը ուշադրութիւն է դարձրել Բագուի գաւառի Մարդաքեան գիւղում գտնվող այգեգործական դպրոցի ներկայ վիճակի վրա և որոշել է մասնագէտների միջոցով մշակել դպրոցի բարւոքման ծրագիր:

—

«Кавказъ» լրագրի ասելով, Կովկասեան կառավարչապետը փոխել է այն որոշումը, որ կայացրել էր Թիֆլիսի քաղաքային դուման ձիաքարշի վերաբերութեամբ: Դուման պէտք է նորից հրաւիրի ցանկացողներին՝ առաջարկել իրանց պայմանները ձիաքարշը կապալով վերցնելու մասին: Դուման պէտք է մշակի պայմանախօսութեան մանրամասն ծրագիր և յայտարարի այդ մասին ամենաընդարձակ կերպով, որպէս զի առաջ բերի ցանկացողների մեծ մրցութիւն:

—

Այս տարի եղանակը զարմանալի փոփոխական է: Գարնան առաջին տաք շաբաթներից յետոյ շատ տեղ եկան անձրևներ, փչեց ցուրտ քամի և օդը զգալի կերպով պաղեց: Մոսկվայում մայիսի վերջը տեղի ունեցան սաստիկ ցրտեր և նոյն իսկ եկաւ ձիւն. մարդիկ նորից սկսեցին հագնել ձմեռվայ տաք շորեր: Շատերը ստիպված էին ամարանոցից վերադառնալ քաղաք: Ճիշդ է, Կովկասում ձիւն չեկաւ, բայց օդը ցրտեց և ամարանոց գնալը յետաձգեց:

—

Գրօզնայում գտնվող Ախվերդովի նաւթային ընկերութիւնը անցեալ 1898 թուին ստացել է այնքան արդիւնք, որ բաժնետէրերին տալիս է իւրաքանչիւր ակցիային 30 րուբլի, կամ հիմնադրամի վրա հաշւած 8%: Ինչպէս յայտնի է, առաջին տարին, այն է 1897 թուին, ընկերութիւնը չը տուեց դիվիդենդ: Ընկերութեան հիմնական դրամագլուխը հաւասար է $1^1/_2$ միլլիօն րուբլու:

—

Լեհ գիւղացիներին թոյլ է տրված գնել իբրև սեփականութիւն մինչև վաթսուն դեսեատին հող, հաշւած ամեն մի հոգու վրա: Մինչև այժմ ամեն տեսակ հող ձեռք բերելը արգելված էր լեհական ծագում ունեցողներին:

—

Այս տարի Թիֆլիսի քաղաքային Միքայէլեան արհեստաւորաց դպրոցի ուսման դասընթացքը աւարտեցին 25 հոգի, որոնցից 7-ը ռուս, 8-ը հայ և 10-ը վրացի: Աւարտող հայերն են. Աբեանց Ղազարոս, Խարայէլեանց Աւետիք, Մաղլեանց Աղալօ, Մալիեանց Աստուածատուր, Մարտիրոսեանց Բագրատ, Մուրադ-Խանեանց Աղէքսանդր, Տէր-Յարութիւնեանց Ղազար և Շեխեանց Յարութիւն: Այս 8 հայերից 7-ը անդրկովկասցի են, իսկ մէկը՝ սալմաստեցի:

—

Ֆրանսիացի դրամատէրների մէջ մի ընկերութիւն է կազմվել, որը մտադիր է մի պատկերազարդ ամսագիր հրատարակել ռուսերէն և ֆրանսերէն լեզուներով: Ամսագիրը լոյս կը տեսնի երկու շաբաթը մի անգամ և նուիրված կը լինի գլխաւորապէս ֆինանսական, երկրագործական, լեռնային և առևտրական հարցերին: Ամսագրի նպատակն է աւելի մօտիկ յարաբերութիւններ հաստատել ռուսաց և ֆրանսիացի վաճառականների և արդիւնագործների մէջ:

—

Երկրագործութեան մինիստրի թոյլտւութեամբ 1900 թուի յունվար ամսին Մոսկվայում պէտք է գումարվի գ ի ւ ղ ա տ ն տ ե ս ա կ ա ն կ ր թ ո ւ թ ե ա ն ժողով: Մասնակցել այդ ժողովին կարող են թէ գիւղատնտեսական դպրոցների ուսուցիչներ, թէ մասնաւոր գիւղատնտեսներ և թէ բոլոր այն անձինք, որոնք հետաքրքրվում են ժողովի պարապմունքներով: Ժողովը պէտք է կայանայ Մոսկվայի գիւղատնտեսական ընկերութեան մէջ:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ երկաթուղիների գլխաւոր վարչութիւնը կարգադրել է, որ դէպի արտասահման տանող կամ սահմանից վերադարձող գնացքներում ծառայողներից մէկը անպատճառ խմանայ աւելի տարածված օտար լեզուներից մէկը:

—

Երկրագործական մինիստրութիւնը մտադիր է այս տարվայ ուսումնական տարեշրջանից 15 գիւղատնտեսական դպրոցներ բանալ պետութեան զանազան մասերում:

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Մեր ուրախութեան չափ ու սահման չը կայ, տեսնելով մի յետ ընկած քաղաքում, ինչպէս Գանձակն է, ընթերցարան և գրադարան: Շատ անգամ էր այդ հարցը յարուցվել և մեռել, իսկ այժմ փոխանակ ազատ ժամերին քաղաքային այգում և փողոցներում շրջելու, կարելի է ընթերցարան գնալ և զբաղվել: Մեր քաղաքի աղքատ դասակարգը կարող է գոհ լինել: Այժմ ամսավճարը 20 կօպէկ է: Գրադարանի և ընթերցարանի օգտին եղել է երկու ներկայացում: Այժմ գրադարանը գտնվում է Ծերալեան փողոցում. իսկ սեպտեմբերին կը փոխադրեն քաղաքիս կենտրոնը»:

—

ՇՈՒԼԱՒԷՐԻՑ մեզ գրում են. «Երկար ժամանակ փակված գինու լիքը մառանները սկսել են կամաց-կամաց դատարկվել: Ամեն օր Թիֆլիսից եկած նոր «չիրաջիներ» ենք տեսնում, որոնք օգտվելով այս տարվայ գինու շատութիւնից, նրա գինը մինիմումի են հասցրել: Վեդրօն ծախվում է 1 րուբլի 20 կօպէկով, այն էլ հազար մի «մումնաթով»:

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի Միքայէլեան արհեստաւորաց դպրոցը աւարտեցին 10 հոգի, որոնցից 8-ը հայ են.—Միքայէլ Համբարձումեանց, Նահապետ Վարդանեանց, Սամսօն Դաւթեանց, Յակոբ Շիրվանեանց, Յովսէփ Տէր-Խաչատրեանց, Խաչատուր Ծերատեան, Պետրոս Դաւթեան, Բալաբէկ Զաքարեանց: Հարց է բացվում. այդ աշակերտները, որոնք սովորել են գիւղացիների հաշւով, կը գնա՞ն գիւղը և գոնէ մի տարի կօգնեն գիւղացիներին»:

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Առաջ մեր քաղաքային այգին, որը մեր քաղաքի միակ զբօսնելու տեղն է, անտառի էր նման. ճանապարհները խոնաւ, ծածկված խոտով, նստարանները միայն մի ճեմելիքում, առանց լապտերների, գիշերները վառւում էին միայն 10 լապտերներ, մի խօսքով ամեն ինչ անկանոն էր: Իսկ այժմ մենք այդ չենք տեսնում. յունվարից սկսած այգին կամաց-կամաց կարգի ընկաւ այգեպան պ. Արշակ Տէր-Եղիազարեանի շնորհիւ: Ճանապարհները ուղղվեցին և մաքրվեցին խոտից, ամեն տեղ դրած կան նստարաններ և լապտերներ. մի քանի տեղ ծաղկանոցներ շինվեցին: Մի խօսքով, այգին մաքուր և կարգին լինելու պատճառով զբօսնողներ են լինում ամեն ժամանակ»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Տրապիզօն, յունիսի 4-ին

Արժանապատւութիւնը, պատւասիրութիւնը և բնաւորութեան ուժեղութիւնը ինչպէս անհատի մը, նոյնպէս և հասարակութեան ինքնաճանաչութեան կարևոր նշաններէն կը համարուին: Դժբաղդաբար, մենք՝ տաճկահայերս այդ առաքինութիւններու մէջ շատ թոյլ ենք: Գաղափարական խստութիւն, բնաւորութեան տոկունութիւն և սկզբունքի յարատևութիւն չունինք ընդհանրապէս: Մեր նկարագիրը փափկացեր, մեղկացեր է. «Թշուառներ» կարդացեր ենք. մեր հայեացքները լայնացեր և միտքերը լուսաւորվեր են (?). անբարեխիղճ գործողը, հասարակական ստացուածքներ կուլ տուողը, ժողովրդի դարաւոր իրաւունքներ ծախողը, կեղծաւորը, վաճառված գրողը, դաւաճանը, լրտեսը և նոյն իսկ մեր արիւնաքամ թշնամին, կարող են մեր թոյլ սրտին, մեղկ հոգիին և տկար մտքին մէջ համակրանքի կամ յարգանքի խորշ մը գտնել: Ուժեղ, ամուր նկարագրի բացակայութիւնը զգալի է մեր բոլոր հասարակական, ընտանեկան անձնական գործերու մէջ. ցաւալին այն է, որ անոնք, որ այսպէս թէ այնպէս ժողովրդի ներկայացուցչութիւնը սեփականեր են, անոնք ևս բացառութիւն չեն կազմեր:

Ամեն տաճկահայ անէծքով կը յիշեր և յիշելու է Բահրի-փաշայի անունը. բայց մեր պաշտօնական ներկայացուցիչը՝ սրբազան պատրիարք Օրմանեան կաճապարէր շնորհաւորութեան երթալ այդ դազանին՝ Ատանայի վալի նշանակվելուն առթիւ: «Մշակի» թղթակիցը իր ժամանակին ցոյց տուաւ Օրմանեանի ունայնամտութիւնը և անօգուտ ստրկամտութիւնը այդ այցելութեան մէջ. սակայն խաւարի մէջ մեր երևակայութիւնը հիւանդագին ուղղութիւն մը առած լինելով, մեր խելօք հաճի-աղաները սկսան խորհրդաւոր կերպով փսփսալ, թէ «անշուշտ սրբազանը ազգօգուտ քաղաքականութիւն մը ունէր, որ գնաց շնորհաւորելու»: Մենք այդ տգեղ, շատ տգեղ վարմունքը կը ջանայինք մոռացութեան տալ, երբ անցեալ օրեր մեր արժաշական տեղապահը նմանօրինակ մի այցելութիւնով եկաւ նորոգել զայն մեր յիշողութեան մէջ:

Տեղիս Dette Publique»-ի վերատեսուչ կը նշանակվի հայ-կաթօլիկ Տապանեան Գրիգոր էֆէնդի, որ յայտնի է իր հայատեցութեամբ և վատասրտութեամբ: Այդ մարդը մի քանի շաբաթ առաջ Կարինէն տեղս հասաւ այնքան «առօք, փառօք և կառօք», որ թիւրք ամբոխի նախանձը շարժեց:—«Անատոլուի քօմիսար Շաքիր-փաշան անգամ այսքան շքով չեկաւ»—սկսան տրտնջալ: Այդ իրենց գիտնալիք բանն է. մեզ համար կամ Ահմէդ մը կամ Գրիգոր էֆէնդի մը եկաւ մի և նոյն էր, մանաւանդ որ յիշուած պաշտօնատան հետ ոչ մի առնչութիւն ունինք. բայց մեր խելօք հաճի աղաները կորուշեն պաշտօնապէս բարի գալուստ մաղթել Տապանեան չքաղարդ էֆէնդիի և այնքան կը յիմարանան, որ կը յիմարացունեն տեղապահ սրբազանն ալ և միասին կերթան այցելութեան: Dette Publique-ի վերատեսուչներէն շատ աւելի կարևոր պաշտօնեաներ եկեր գնացեր են, բայց մեր առաջնորդներ անոնց բարի գալուստ մաղթելու չափ չեն ստորացեր. զարմանալի չէ՞ մեր արժաշականի այս «հաւկիթութիւնը». բայց մոռցայ, «Թշուառներ» ենք կարդացեր և... կը յառաջադիմենք կոր:

Տեղացի

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Կայէննայից, մայիսի 29-ից (յունիսի 10-ից) հեռագրում են «Agence National» լրագրին, որ կապիտան Դրէյֆուսին բերին «Sfax» նաւը նախընթաց օրը, առաւօտեան 7 ժամին: Զինուորական իշխանութիւնը նրան, իբրև կալանաւորվածի, յանձնեց Կօֆֆինիէր դը-Նորդէկին: Կապիտան Դրէյֆուս քաղաքացիական զգեստով էր: Նրան իսկոյն տարան մի առանձին սենեակ, որի դռների մօտ կանգնած էր մի հրացանաւոր պահապան: Դրէյֆուսի նաւ նստելու միջոցին այնտեղ կային միայն օրապահ օֆիցերը և նաւաստիները: Դրէյֆուս Սատանայի կղզում խիստ հսկողութեան տակ բանտարկված էր ուղիղ 52 ամիս:

—«Temps» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Թիւրքաց կառավարութեան կասկածոտ վերաբերմունքը դէպի այն օտարերկրացիները, որոնք այցելում են Թիւրքաց կայսրութեան նահանգները—գլխաւորապէս, ի հարկէ, ասիական նահանգները—օրից օր աճում է: Ահա դրա մի նոր ապացոյցը: Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը հրաման ստացաւ այլ ևս թոյլ չը տալ օտարերկրացիներին Թիւրքաց պետութեան նահանգները պտըտել, «հնագիտական հետախուզութիւնների պատրուակով»: Այսուհետև, այդ տեսակ ամեն մի խնդիրք կուղարկվի մինիստրութեան մի յատուկ յանձնաժողովին, որը տեղեկութիւններ կը հաւաքի խնդիրք տուողի անձնաւորութեան մասին և իրաւունք կը տայ նրան պտտել միայն այն նահանգները, որ նա ցանկանում է այցելել: Ակնյայտնի է, որ դա մտադրված արգելք է: Նրանք, որոնք, ծանօթ են Թիւրքաց վարչութեան դանդաղկոտութեանը, ամեն մի օտարերկրացու խնդիրքը մինիստրութեան յատուկ յանձնաժողովին ուղարկելը հաւասար է արգելքին: Շատ անգամ տարիներ պէտք է սպասել ուզած թոյլտւութիւնը ստանալու համար:»

—Կայրէից հաղորդում են ֆրանսիական լրագիրներին, որ երեքշաբթի օրը Ալէքսանդրիայում ժանտախտով հիւանդանալու հինգ դէպքեր կային: Հիւանդացածների մէջ կան մէկ ֆրանսիացի և մէկ յոյն: Ընդամենը Ալէքսանդրիայում, ժանտախտը սկսվելու օրից, հիւանդացել են 19 հոգի, որոնցից վեց հոգի մեռել են և չորսը առողջացել:

—Հեռագրական առաջին նորութիւնները Կրէտէի մահմեդականների դաւադրութեան մասին արքայորդի Գէօրգիի դէմ շատ չափազանցրած էին: Խօսում էին դինամիտի, ռումբերի մասին, որ իբր թէ մահմեդականները պէտք է գցէին արքայորդու վրա, ասում էին թէ հարիւրաւոր դաւադիրներ կան և մահմեդականները ապստամբվել են պատրաստվում: Ահա թէ բանը ինչումն էր: Բաշբակի անունով մի նախկին ժանդարմ մի սրճարան էր պահում. այդ սրճարանի այցելուներն էին ստորին դասին պատկանող մահմեդականները: Մի օր, արքայորդի Գէօրգին անցաւ այդ սրճարանի առջևից. նրան տեսնելով, Բաշբակիի հիւրերից մէկը ասեց իր ընկերակիցներին. «Արդեօք չի գտնվի մեր մէջ մի քաւական վճռական մարդ, ազատելու մեզ սրանից (իշխանից): Սրճարանի տէր Բաշբակին դրան պատասխանեց զուարթութեամբ և համոզված կերպով՝ «Հանգիստ կացէք, ես դրան կը սպանեմ:» Մի քանի օրից յետոյ մահմեդականներից մէկը, որ լսել էր Բաշբակիի արտասանած խօսքերը, կուեց նրա հետ և նրանից վրէժ լուծելու համար գնաց ներքին գործերի մինիստրի մօտ և մատնեց նրան: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձերբակալեց Բաշբակիին և նրա սրճարանի մշտական յաճախորդներից մի քանիսին և խուզարկութիւն կատարեց նրանց տներում: Ոստիկանութիւնը չը գտաւ ոչ դինամիտ, ոչ ռումբեր և ոչ էլ կասկածելի թղթեր: Հաւանական է, որ միայն Բաշբակին կաքսորվի կղզուց:

—«Temps» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Մի լուրջ տարաձայնութիւն սկսվեց Ռուսաստանի և ազատ քաղաք Բրեմէնի մէջ: Այդ քաղաքի իշխանութիւնը կալանաւորեց այս օրերս մի ռուս քահանայի՝ գողութեան համար: Եւ որովհետև այդ կալանաւորումը կամայական էր և ոչինչ լուրջ հիմքեր չունէր, Ռուսաստանի հիւպատոսը միջամտեց և ազատել տուեց իր հայրենակցին: Այդ միջնադէպքը վերջացած էր համարվում, երբ ռուսաց կառավարութիւնը տեղեկութիւն ստանալով պատահածի մասին, հրամայեց Բրէմէնի իր ներկայացուցչին պահանջել այն պաշտօնեայի պաշտօնանկութիւնը, որը հրամայել էր բանտարկել քահանային: Բրէմէնի սենատը վճռեց մերժել ռուսաց կառավարութեան այդ պահանջը: Վիրաւորված այդ վճռից, կոմս Մուրավիէվ յետ կանչեց Ռուսաստանի հիւպատոսին և այդպիսով կտրեց իր բոլոր պաշտօնական յարաբերութիւնները Բրէմէն ազատ քաղաքի հետ: Այդ միջնադէպքը շատ անախորժ տպաւորութիւն գործեց Բեռլինի պաշտօնական շրջաններում: Ասում են, որ իշխան Բադօլին, Պետերբուրգի գերմանական դեսպանը, յատկապէս Բեռլին կանչվեց կայսր Վիլհէլմի հետ խորհրդակցելու համար»:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

7 յունիսի

ԱՐԽԱՆԳԵԼՍԿ: Մուրմանի վրա գտնվող նոր քաղաքի և Եկատերինեան նաւահանգստում նաւամատոյցի օրհնութիւնը տեղի կունենայ յունիսի 24-ին: Այցելուների համար յատուկ շոգենաւերը դուրս կը գան Արխանգելսկից յունիսի 21-ին և 22-ին առաւօտեան:

ՊԱՐԻԶ: Լրագիրների մեծամասնութիւնը շարունակում է հաւատալ Վալդէկ-Ռուսօի աջողութեանը: Պորտֆէլներ տալու վերաբերմամբ շարունակում են դեռ անուանել Լէյգին, Դէլկասէին, Դէլոմբրէին, Մօնիսին, Միլլերանին: «Gaulois» հաւատացնում է, որ զինուորական մինիստրի պորտֆէլը, Կազիմիր-Պերիէի մերժելու պատճառով, կը յանձնվի գեներալ Գալիֆէին:

ԲԵԼԳՐԱԴ: Եարլօնիցի մօտ տեղի ունեցած միջնադէպքի մասին Թիւրքերի պատմածների հակառակ, սերբիական կառավարչական շրջաններում շարունակում են պնդել անպայման ճշդութեամբ, որ Նիզամները և ալբանացիները խախտեցին սերբիական սահմանագիծը և, առանց որ և է պատճառի, սերբիական հողի վրա արիւնահեղ անկարգութիւններ կատարեցին: Աւելացնում են և այն, որ վերջին օրերս տեղի ունեցած ինցիդէնտները և յարձակվողների մեծ թիւը ապացուցանում են, որ Բ. Դուռը բաւականաչափ իշխանութիւն չունի մինչև անգամ իր սեփական զօրքերի վրա, նոյնպէս և ալբանական ազգաբնակութեան անհնազանդութիւնը:

ԲՐՈՒՆՍՒԻՒՏԷԼ: Վատերլօօի մօտ եղած պատերազմի երեկվայ տարեդարձի առիթով, կայսրը երէկ ընդունեց հին-հաննովէրեան գնդի օֆիցերների պատգամաւորութիւնից մի պատուոր պարգև—վատերլօօյեան սիւնի մօդէլը: Բանկէտում կայսրը խմեց հին և նոր հաննովէրեան գնդերի կենացը:

ՊԱՐԻԶ: Պատգամաւորների ժողովը և սենատը, զուտ—ձևական նիստերից յետոյ, ցրվեցին. առաջինը մինչև չորեքշաբթի, երկրորդը մինչև հինգշաբթի:

Կ. ՊՈԼԻՍ: Սուլթանը ընդունեց ռուսաց դեսպան Զինովևվին:

ԲԵՐԼԻՆ: Պարսից արտաքին գործերի մինիստրը հասաւ այստեղ և խորհրդակցեց բժիշկների հետ:

ՊԱՐԻԶ: Վալդէկ Ռուսօ առաւօտեան Լուբէի մօտ էր՝ պատմելու նրան բանակցութիւնների ընթացքի մասին և աջողութեան յոյս յայտնեց:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

	№ 1 գնացքը:	№ 3 գնացքը:
Բագուից դուրս է գալիս	ցեր. 4 ժ. 15 ր.	գիշ. 12 ժ. 20 ր.
Թիֆլիս է հասնում	առ. 8 ժ. 40 „	եր. 6 „ 38 „
Թիֆլ. դուրս է գալիս	„ 9 „ 10 „	եր. 7 „ 37 „
Բաթում է հասնում	եր. 8 „ 32 „	առ. 8 „ 12 „
	№ 2 գնացքը:	№ 4 գնացքը:
Բաթումից դուրս է գալիս	առ. 9 ժ. 15 ր.	եր. 9 ժ. 05 ր.
Թիֆլիս է հասնում	եր. 8 ժ. 53 „	առ. 9 „ 45 „
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	„ 9 „ 23 „	„ 11 „ 32 „
Բագու է հասնում	ցեր. 1 „ 04 „	„ 6 „ 15 „

ԴԻԼԻԺԱՆՍՆԵՐ

Հինգ հոգու համար

Թիֆլիսից դուրս է գալիս	7 ժ. առ.	9 ժամ. առ.
Գիշերում է	Մլէտում	Պասանաուր
Վլադիկավկազ հասնում է	7 ժ. 20 ր. եր.	9 ժ. 20ր. եր.

Վեց հոգու համար (չեն գիշերում)

Թիֆլիսից դուրս է գալիս	1 ժ. ցերեկ.	7 ժ. երեկ.
Վլադիկավկազ հասնում է	3 „ 25 ր. եր.	9ժ. 50 ր. եր.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՒԱԳՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.

Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. կանանց հիւանդ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—1¼—2¼ ժ. ներքին և միասեռական հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Վ. Մ. ՄԱԽՎԻԼԱՁԷ—5—6 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Ն. ՇԳԱԿՕՎՍԿԻ—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—6½—7 ժ.

Տ. Ի. ԲՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումս քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ

136—151 Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԲԺԶ. ՎԱՀ. ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ,

տեղափոխուելով Ջրերը (Պեատիգօրսկ), դադարեցնում է իր ընդունելութիւնը մինչև սեպտեմբերի 1-ը:

Հասցէն՝ Пятигорскъ. Верхный бульваръ, надъ аптекой Рахмалевича. 7—10

Լոյս տեսաւ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՀԱՅ-ԲՈՇԱՆԵՐ

(Ազգագրական ուսումնասիրութիւն)

Գինն է 50 կոպ.

Ծախվում է Կենտրոնական գրավաճառանոցում և հեղինակի մօտ: 5—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ

ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ՝ Այց Թիւրքայ Հայաստանին (սակաւաթիւ), գինը 60 կոպ.

« Փոզովրդի կրթութիւնը մեզանում, գինը 2 կոպ.: 5—5

ԲԺԻՇԿ Յ. Յ. ՂՕԿԻԵԼԵԱՆ

Ընդունում է՝ վեներական, սիստական, մորթու և ներքին հիւանդութիւն ունեցողներին՝

Առաւօտեան 9—12 ժամը

Երեկոյեան 5—7 ժամը:

Գանօվսկայա փողոց, տուն Մարգարովի, № 31, (Ե. Հ. չ.) 39—100

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԸ

հրաւիրում է ցանկացողներին կապալով վերցնել ժողովարանի խոհանոցի և բուֆէտի պահելը: Մանրամասն տեղեկութիւններ կարելի է ստանալ ժողովարանի գրասենեակում ամեն օր, երեկոյեան 9 ժամից մինչև 12-ը:

(9—12—15) 1—3

Մ. ՄՈՒՐՏԱԳ

Ամառը մնում է Թիֆլիսում և ընդունում է աշակերտներ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ԴԱՍԵՐ տալու: Դասերը աւանդվում են նոր՝ ռուսական, ֆրանսիական և գերմանական մեթոդներով: Զորս, հինգ և չատ աշակերտներ միասին կարող են դասեր առնել աւելի էժան: Սովորեցնում է լաւ արտասանութիւն և չատ շուտ: Կարելի է տեսնել ամեն օր ժամի 12-ին: Հասցէն Մաղաթովսկայա փողոց, տուն Մարտիրոսովի: Արժանացել է մեծ գովասանքների: 1—5

Տանկահայոց գաղթականութեան հոսանքին հետ ընկնելով Թիֆլիս և լինելով արհեստաւոր, ես, մի ժամանակ առանց մէկին ձանձրութիւն տալու, պահպանում էի կեանքիս գոյութիւնը: Բայց անգութ բաղդը հարուածեց ինձ. ես հիւանդացայ և երկար ժամանակ անկարող էի աշխատել. ծախսեցի իմ սև օրվայ համար պահած կոպէկներս և դարձեալ չառողջացայ: Ահա այս հիւանդութեան մէջ, ամեն կողմէ յոյսս կտրած, դիմում եմ բարեգործներին և խնդրում, որ օգնեն ինձ առողջանալ և հայրենիք վերադառնալ: Հասցէս՝ «Մշակի» խմբագրատանը: 1—2

ԱՍՖԱԼՏ

Դիմացկուն, չատ էժան է նստում քան միւսները. պահանջողները դիմելու են Ելիսավետպօլ, պահեստ երկրագործական գործիքների, ուր գտնվում է նոյնպէս պահեստ կպրաձիւթի և ընդունվում են ասֆալտային գործեր: (չ.) 2—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Լոյս տեսաւ

ԼԷՕ

ԳԼԱԴՍՏՕՆ

Կենսագրութիւն, 279 երես.

ԳԻՆԸ 80 ԿՈՊԷԿ

Դիմել՝ *Тифлисъ, Общество Изданія Армянскихъ Книгъ.* 5—5

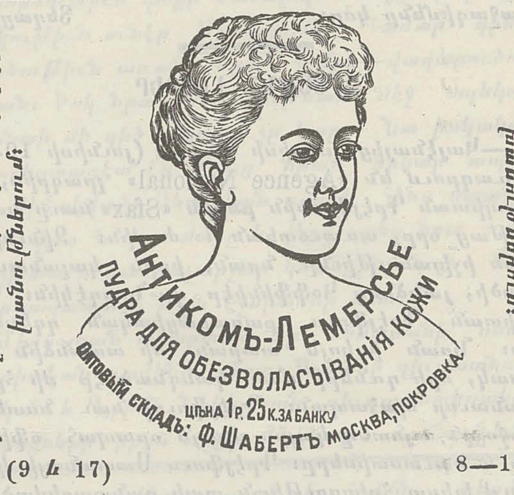

(9 և 17) 8—14

Տպագրութեան է յանձնված

ԿԱՄԻԼ ՓԼԱՄՄԱՐԻՕՆԻ

ՈՒՐԱՆԻԱ

Նշանաւոր աստղագիտական վէպը, 366 էջ

Թարգ. Հ. Առաքելեանի

Բացված է այժմ բաժանորդագրութիւն—1 րուբլի: Տպագրութիւնից յետոյ գինը կը լինի 1 ր. 50 կ.: Բաժանորդ գրվել ցանկացողները մինչև սեպտեմբերի 1-ը պէտք է յայտնեն, ուղարկելով 1 րուբլի այս հասցէով, Թիֆլիս, Հրատ. Ընկ. գրասենեակ, Գալուստ Գալստեանցին: (չ.) 2—10

Կովկասի ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

գրադարան-ընթերցարանը

(Միջին փողոց, տ. Տէր-Աստուրովի, Աղեքսանեանի մագազինի գլխին), բաց է առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 5—9: Ստացվում են մայրաքաղաքների և տեղական բոլոր թերթերը: Մուտքը 2 կոպ., ամսով 40 կ. աշակերտներից կէս վճար: 40—50

ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
Կ. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ, Հ. ԳԱՆՋՈՒՆՑԵԱՆԻ ԵՒ ԸՆԿ.
ԲԱԳՈՒ

[ՆՐԱ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԲԻԲԻ-ՀԷՅԲԱԹՈՒՄ]

Սկսել է իր գործունէութիւնը,

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ

ամեն սիստեմի մեքենաների և գործիքների, մասնաւորապէս հորեր փորելու և նաւթ քաշելու համար՝ չոգեկաթսաների, Թորիչների, Թուջէ զանազան ձուլուածքների՝ մինչև 1000 պուդ, զանազան պղնձէ ձուլուածքների և այլն և այլն: Գործարանի պահեստում կարելի է գտնել միշտ Բագուի համար հարկաւոր գործիքներ:

Գործարանի Բիբի-Հէյբաթի բաժանմունքը յանձն է առնում հորեր փորել կապալով Բիբի-Հէյբաթում:

Պատուէրների համար դիմել՝ քաղաքի գրասենեակը (Старо-Полицейская, տուն Արաֆելովի, տէլէֆօն № 749), գործարանի տէլէֆօն № 54, կամ Բիբի-Հէյբաթի բաժանմունքը՝ տէլէֆօն № 451. (Ե. Հ. չ.)

(ամս. 9)

ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ.
ВЫСОКІЯ ДОСТОИНСТВА НАШИХЪ ИЗОБРѢТЕНІЙ:
Цвѣточнаго о-де-колона,
Глицериновой пудры,
усовершенствов. Глицериноваго мыла
и парфюмеріи „Персидская сирень",
вызываютъ массу подражателей, что и вынуждаетъ насъ просить гг. покупателей обращать вниманіе на нашу фабричную марку и фирму.
БИКа БИКа БРОКАРЪ и Ко въ МОСКВѢ. ФАБРИЧН. ШТЕМПЕЛЬ УТВЕРЖД. ПРАВИТ. 1864 г. 1864 г.

10—11

Լոյս տեսաւ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՑԻ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.

Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին կամ հեղինակին՝ Тифлисъ, Чавчавадзевская, д. Маркарова № 25-а, Բաթումում դիմել Хидекель-ի գրավաճառանոցին, ուր վաճառվում է նոյն հեղինակի „ՀԱՆՍՔ ՈՒ ԴԱՆԱԿ" հրատարակութեան I գրքոյկը, գինն է 30 կոպ.: 1—5

Ա. ԱՍՄԱՆ

„ՆՈՒԱԳՆԵՐ"

Գինն է 10 կոպէկ

Դիմել՝ A. H. Asman. Tauris—Perse. 4—10

Լայպցիգի հայ ուսանողների ճեմարանական ընկերութիւնը խնարհաբար խնդրում է իր այն հին անդամներին, որոնք իրանց ուսանողութեան ժամանակ ընկերութեան դրամարկղին պարտ են մնացել և վերցրած դրամական պարտքը մինչև այժմ չեն վերադարձրել, չը նայելով ընկերութեան լրագրական յայտարարութիւններին և դիմումներին՝ չտապեն անյապաղ իրանց պարտքը վճարել: Հակառակ դէպքում ընկերութիւնը ստիպված կը լինի ուրիշ խիստ միջոցի դիմել: Դրամը պէտք է ուղարկել հետևեալ հասցէով. Leipzig-Gohlis. Doelnitzerstr, 2. Herrn stud. Phil S. Kotscharjanz. 2—3

1865. 1846. 1886. 1882.

Ա. ՐԱԼԼԷ եւ ԸՆԿ.

ՀԱՅԹԱՅԹՈՂ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՊԱԼԱՏԻ

ՕԾԱՆԵԼԻՔ

ԼԷՎԿՈՅ

Veillet blanc

ՀՈՏԱՒԷՏ ՋՈՒՐ
ՍԱՊՈՆ
ԾԱՂԻԿՆԵՐԻ ՋՈՒՐ
ՊՈՒԴՐԱ.

Москва, Кузнецкій мостъ. Тверская, д. Спиридонова. С.-Петербургъ. Невскій, 18: Садовая 25.

(չ.)

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ «Ձեռնարկի առևտրական և գործարանական հաշուապահութեան

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, երաշխաւորելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել:

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի խոալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առևտրական ճիւղերի, հանդերձ նաւթային արդիւնաբերական և կերոսինի գործարանական հաշուեհաւութեան:

Բ) Առևտրական թուաբանութիւն:

Գ) Առևտրական նամակագրութիւն:

Դ) Գեղագրութիւն և ամենալաւ ձեռքերի ուղղելը:

Պարապմունքներն սկսվելու են 1899 թ. սեպտեմբերի 15-ից, ճաշից յետոյ և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ:

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 5 ժամ երեկոյեան, ՍՕՂՕԼԱԿ, Սերգիեվսկայա փողոց, տուն Լխիցեանի, № 20:

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Խիդեկելի գրավաճառանոցում և հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում: ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ: Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու: (9 22) 2—20

12—52 (չ.)